

NEOLİBERAL KENTLEŞMENİN MEKÂNSAL YANSIMASI OLARAK GÜVENLİKLİ SİTELER VE TÜRKİYE

Gated Communities as Spatial Reflections of Neoliberal Urbanization and Türkiye

Arife KARADAĞ¹

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü, İzmir-Türkiye

arife.karadag@ege.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6489-5569

Zehra DURUKAN

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İzmir/ Türkiye

zhradrkn@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7162-9899

(Teslim: 25 Mart 2022; Düzeltme: 24 Haziran 2022; Kabul: 25 Haziran 2022)
(Received: March 25, 2022; Revised: June 24, 2022; Accepted: June 25, 2022)

Abstract

Recent studies in urban geography focuses on neoliberal transformation of urban space. Neoliberalism, as a result of rapid globalization, influenced cities in a way to commodify urban space. Emergence of privatized educational and health facilities, changing character of commerce and consumption through shopping malls and residential pattern are among significant outcomes of neoliberalism on the urban landscape. One of the significant symbols of neoliberal urbanization in aspect of residential pattern is the gated communities. Gated communities are rapidly spreading not only in the Turkish big cities since 1990s but also in smaller-size cities in recent years. Such an urbanization results in segregation among different parts of urban residents. The aim of this article is to review the reflections of neoliberal urbanization in general but also in the case of development of gated communities in major Turkish cities such as İstanbul, Ankara, İzmir and Bursa. The neoliberal policies implemented in the world and in Türkiye have caused both physical, social and spatial differentiation and segregation that has become more evident with the security and social prestige concerns.

Keywords: Neoliberal urbanization, Spatial segregation, Social segregation, Gated Communities, Türkiye

Öz

Kent coğrafyası alanındaki çalışmaların son yıllarda odaklandığı konulardan biri kentsel mekânın neoliberal dönüşümüdür. Hızlı küreselleşmenin bir sonucu olarak neoliberalizm, kentleri, mekânın metalaştırılması şeklinde etkilemiştir. Özelleşmiş eğitim ve sağlık hizmetlerinin ortaya çıkışı, kentlerin ikamet dokusunun ve alışveriş merkezleri yoluyla da ticaretin ve tüketimin değişen karakteri, kentsel peyzajda neoliberalizmin ortaya çıkardığı önemli sonuçlar arasındadır. İkamet özelliklerinin değişimi açısından neoliberal kentleşmenin dikkat çekici sembollerinden biri güvenli sitedir. Güvenlikli siteler, 1990'lardan bu yana Türkiye'nin büyük şehirlerinde ama yakın yıllarda daha küçük şehirlerde de hızla yayılmaktadır. Bu şekildeki bir kentleşme, kent sakinleri arasında bir ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Güvenlikli sitelere odaklanan bu makalenin amacı, neoliberal kentleşmenin hem genel anlamda hem de Türkiye'nin başlıca büyük şehirleri özelinde bir değerlendirmesini yapmaktır. Neoliberal politikalar, Dünya'da ve Türkiye'de hem fiziksel hem de sosyo-mekânsal bir farklılaşmaya ve ayrışmaya yol açmaktadır. Bu ayrışmada, güvenlik ve toplumsal prestij kaygıları önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberal kentleşme, Mekânsal ayrışma, Sosyal ayrışma, Güvenlikli siteler, Türkiye

1. GİRİŞ

Neoliberalizm kapitalizmi girdiği krizden kurtarmak amacıyla 1970'lerde Keynesyen politikalara karşı üretilen uluslararası şirketler ve devlet politikaları yoluyla dünyaya yayılmış bir

paradigmadır. Neoliberalizmin uyguladığı politikalar; kamuya ait mal ve hizmetlerin özelleştirilmesi, ticari düzenlemelerin piyasaya bırakılması, devletin sermaye ve emek kontrollerini azaltması ve yabancı yatırımlara yönelik engellerin kaldırılması şeklinde özetlenebilir (Çelik, 2012). Her alanda uygulanan bu

¹ Sorumlu Yazar/ Corresponding author

politikalar kendisini en dramatik şekilde kent mekânlarında göstermiştir. Küreselleşmenin etkisiyle neoliberal politikalar kent mekânları üzerinde büyük bir hegemonya oluşturmuştur. Büyük ölçekli kentsel projelerin kent mekânlarında ve kentte yaşayanların sosyal ilişkileri üzerinde yabancılaştırıcı ve soylulaştırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Neoliberal hegemonya kentlerdeki bu projelerle mekânın yeniden üretimini sağlayan bir kentleşme dinamiği haline gelmiştir (Penpecioglu, 2013).

Neoliberalizm, 1970’lerde sanayileşmiş ülkelerde sermaye birikimi sürecinde yaşanan sorunları çözmek için üretilen ekonomik, siyasal ve sosyal boyutları olan bir ideoloji olarak tanımlanmıştır. Küreselleşmeyle birlikte daha da genişleme alanı bulan bu ideoloji, sadece gelişmiş ülkelerde değil az gelişmiş ülkelerde de ekonomik, siyasal ve sosyal yaşam dinamiklerinin içine girerek hayatın her alanına yayılmıştır. Böylelikle 500 yıllık bir geçmişe sahip olan kapitalist sermaye birikiminin de bütün dünyaya engellenemez bir hızla yayılmasına yol açmıştır (İnsel, 2004). Neoliberalizmin düşünsel temelleri 1930’ların sonlarından bu yana Misess ve Hayek (Avusturya Ekolu), Ropke, Muller-Armack (Freiburg Ekolu), Eucken ve Friedman, Becker gibi farklı iktisatçılar tarafından geliştirilmeye başlanmıştır. Neoliberalizm, işletmelerin uluslararası rekabet gücünü yükseltmek amacıyla sermayenin hareket serbestliğini ve kârını arttırmayı amaçlamıştır. Bununla yanısıra işgücü maliyetini düşürerek bireysel refahla birlikte ekonomik büyümenin bileşenleri olarak belirlediği kuralılaşma, esnekleştirme ve özelleştirme gibi yöntemlere dayanarak geliştirilmiş bir piyasa özgürlüğüdür (Mutevellioğlu & Işık, 2009).

1960’lı yıllarda başlayan iktisadi temelli sorunlar (üretim fazlasının satılamaması, işsizlik artışı vb.) ekonomik krizlerle sonuçlanmıştır. Bu yeni durum kapitalizmin dönüşüm geçirmesini beraberinde getirmiştir. Kapitalizm üretimi arttırmak için sürekli tüketimi teşvik ederek moda başlığı altında yeni bir yaşam tarzı fikrini pazarlamıştır. Pazara sunulan bu yeni ve pompalanmış yaşam tarzı, toplumda algılanan ihtiyaçlar yaratmış ve bu ürünlere erişim isteğini arttırmıştır. Bireylere kendi farklılıklarını ortaya koyma fırsatı verdiğini öne sürerek statü, moda, kimlik, yaşam tarzı, yeni bir sosyal sınıf, ayrıcalık gibi kavramları ön plana çıkarmıştır. Sonuç olarak tüketime dayalı bir kültür oluşturmuş ve mekân da, kapitalist üretim biçiminin bir ürünü olarak şekillenmiştir. (Harvey, 1997) Bu tüketime dayalı yeni yaşam tarzı ve kimlik arayışlarının en iyi pazarlandığı mekânlar ise hiç kuşkusuz kentler olmuştur. Böylelikle uygulanan neoliberal politikaların etkisiyle kentler büyük bir sosyo-mekânsal dönüşüm geçirmiştir.

Literatürde yaygın kullanımıyla ‘gated communities’ (kapalı yerleşmeler) (Blakely ve Synder, 1997) olarak ifade edilen dışa kapalı konut yerleşmeleri farklı araştırmacılar tarafından farklı isimlerle de kullanılmıştır. ‘Edge cities’ (kenar kentler) (Garreau, 1991), ‘fortified enclaves’ (duvarlarla çevrelenmiş yerleşim bölgeleri) (Calderia, 1996a), ‘gated enclaves’ (kapılar ardındaki yerleşim bölgeleri) (Grant, 2003) gibi kullanımlarla anılan kapalı konut yerleşmeleri, ilk olarak 1990 yılında Davis’in yayınladığı City of Quartz ile yaşamımıza girmiştir. Ardından 1994’te McKenzie’nin ‘Privatopia’ ve 1997’de Blakely ve Snyder’in ‘Fortress America’ adlı çalışmaları bu yeni olguya odaklanan öncü çalışmalar arasındadır (Kurtuluş, 2011). Güvenlikli sitelerin gelişimi dünyanın her yerinde aynı nedenlerle ve aynı seviyede olmamıştır. 1970’lerde ABD’nin California Eyaleti’nde emeklilere hitap eden kapalı güvenlikli siteler modeli neoliberal politikalarla birlikte dünyanın farklı yerlerine yayılmıştır. Banliyöleşme hareketinin devamı olan güvenlikli siteler güvenlik kaygısı ve sınıfsal eşitsizlik gibi sebeplerle ortaya çıkmış, orta ve üst sınıfın şehrin merkezinden kaçtığı yerler haline gelmiştir (Low, 2003; Le Goix, 2006; Tanülkü, 2012). Sonrasında bu sınıfların benzer projelerle kent merkezine dönmesiyle, söz konusu kentleşme süreci yeni bir dönüşüm aşamasına da girmiştir.

Türkiye bu yeni konut yerleşmeleri ile neoliberal politikaların uygulanmaya başladığı 1980’lerden sonra tanışmıştır. İlk olarak İstanbul metropolünde ortaya çıkan örnekler Ankara, İzmir, Bursa, Konya gibi diğer şehirlerimize yayılmıştır (Pérouse, 2012; Kurtuluş, 2011; Altun, 2008; Geniş, 2009; Özgür, 2006; Berköz, 2008).

2. NEOLİBERAL KENTLEŞME

Neoliberal kentleşme ne kadar 1970’lerde kendini gösterse de temelleri sanayi devrimine kadar inmektedir. 18. yüzyılda Avrupa’da pozitivist düşünceyle birlikte modernlik kavramının temelleri atılmış, Batı’da modern toplum olgusu ortaya çıkmıştır. Bu durum yaklaşık üç yüzyıllık bir dönemi kapsayan ekonomik, sosyal ve politik çıktılarını olan bir süreci başlatmıştır (Jeanniere, 1994). Sanayi devriminin başladığı İngiltere’de nüfus artışı, sanayileşme ve makineleşme Avrupa’ya yayılmış, hızla dönüşen bu kapitalist süreç toprağın kullanımının değişmesi ve yelkenli gemilerin yerini buharlı gemilerin almasıyla tüm dünyayı teknolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda etkilemiştir (Benevelo, 2006). Sanayileşmenin başlamasıyla birlikte yirminci yüzyılda kentler, kendilerini çevreleyen daha küçük yerleşme birimleriyle ve birbirleriyle birleşmeye başlamışlardır. Kentlerde çalışanların sayısı her geçen

gün artarken, bunların büyük bir kısmının kent dışı yerleşim alanlarında yaşadıkları ve çalışmak için kente gelip gittikleri görülmektedir. Sanayileşmeyle birlikte kent sınırları yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır (İşbir, 1982).

Kentleşmeyi kentsel ekolojik kuram ile açıklayan McKenzie, ABD’de yaptığı araştırmalarda 1910’lardan sonra Chicago yöresinde belirli bir ulaşım ve haberleşme düzeyinde (demiryolu ve telgraf) kentsel yerleşmeler arası karşılıklı etkileşimin birçok yönden değiştiğini ve kentler arasında büyüklük ve fonksiyon yönünden yeni bir farklılaşmanın doğduğunu ileri sürmüştür. McKenzie, çeşitli faaliyetlerin farklılaşmasını, imalatın büyük kentten kaçıp orta ölçekli kentlere yerleşmesini, çalışılan yerle oturlan yerin gittikçe birbirinden uzaklaşmasını açıklamıştır. Bu gelişmelerle birlikte çevrede yeni alt kentler (suburbs) oluşmasını, geniş bir alan içinde çeşitli büyüklükteki yerleşmeler arasında hareketli bir ilişkiler düzeni kurulduğunu belirterek, bu ilişkilerin yayıldığını ve bu durumun metropoliten kentleri doğurduğunu söylemiştir. Bu yayılmış alanın merkezinde bulunan metropoliten kentin yoğun nüfus, sosyal, ekonomik ve idari ilişkilerde hâkim bir rol oynadığını ve çevresini kontrol ettiğini gözlemlemiştir (Kıray, 2007). Bu kuramın ortaya çıkmasını sağlayan gelişmeler, şüphesiz sanayi devrimi sonrasında gerçekleşen ve önce ekonomiyle başlayan değişimlerdir. Ekonomik paradigmadaki bu değişim, sosyal ve kültürel çevreyi de etkilemiş ve kentleşme olgusu yeni bir döneme girmiştir. Kapitalizmin etkisiyle şehirler mekânsal örgütlenme çeşitlenmiş ve böylece neoliberal kentleşmenin temelleri atılmıştır.

1920’lerde kentleşme süreci devam ederken kentlerin iç yapılarıyla ilgili kuramlar oluşturulmuş ve sosyolog Burgess şehirlerin iç yapılarıyla ilgili ilk model oluşturma girişiminde bulunmuştur. Burgess, o zamanki Chicago şehrine dayandırılarak yaptığı modelde kentsel arazi kullanımını, “Merkezi İş Alanı”ndan (MİA) dışarıya doğru açılan konsantrik halkalar halinde göstermiştir. Bu halkalarda merkezden uzaklaştıkça arazi kullanım yoğunluğu azalmış, ancak varlıklı nüfus artmıştır. Kent merkezine en yakın halka sanayi faaliyetlerini ve daha çok göçmenlerin bulunduğu sefalet mahallelerini içine alan bir geçiş kuşağı olmuştur. Buna bitişik olan halkada, sanayi işçilerinin evleri; bunun yanındaki halkada daha üst sınıfın konutları yer almış; en dış halkada ise “Merkezi İş Alanı”na bir saatlik yolculuk mesafesi içinde şehre gidip gelenlerin yaşadığı kuşak yer almıştır (Tümertekin & Özgüç, 2014). Mekânsal ayrışmanın giderek belirginlik kazandığı Burgess modeli, dönemin kentleşme evresini ve mekânda meydana gelen değişimleri açıkladığı için önemlidir.

Ekonomist Homer Hoyt ise 1930’larda pek çok Amerikan kentinin incelenmesine dayandırılan bir model geliştirmiştir. Bu kuramında Hoyt, radyal ana ulaşım güzergâhlarının farklılaştırıcı etkisinin oldukça önemli olduğunu belirtmiş, arazi kullanıcılarının merkezden çevreye doğru açılan birbirine zıt sektörler temeline dayandırılan bir şehir içi yapı kuramı geliştirmiştir. Bu kurama göre kent büyüdükçe, daha iyi özellikli konutların bulunduğu bir alanda kent dışına doğru gelişebilecek ve daha üst sınıfa ait konutların bulunduğu radyal sektör de böylece kent merkezinden kent eteklerine kadar uzanacaktır (Tümertekin & Özgüç, 2014).

Kentsel ekolojik kuramda Burgess ve Hoyt’un kentte yaşayanların kent merkezini ve çevresini kullanma şekli, kent merkezinde sanayi faaliyetlerinin gelişimiyle dar gelirli sınıfının kent merkezinde yoğunlaşması buna karşın yüksek gelirli sınıfın kentin çevresine kaçması bugünkü orta ve üst sınıfın gelişim aşamalarına işaret etmektedir. Pek çok kent kuramının ortaya çıktığı bu yıllarda kapitalizm en büyük krizini yaşamıştır. 1929 yılında ekonomik alanda yaşanan bir üretim krizi, farklı bir gelişme dönemine girilmesine öncülük etmiş ve Keynesyen gelişme dönemi kapitalist ülkelerin politikalarına yön vermiştir. Kapitalizmin etkisini şehirlerin görünümünde iyice hissettirdiği 1980’lerde farklı bir gelişim sergileyen Amerikan şehirleri için yeni modeller aranmıştır. İlk kez Vance’ın 1965 yılında San Francisco’ya uyguladığı ve diğer coğrafyacılar tarafından geliştirilen “Şehirsel Alemler Modeli” küreselleşmenin etkisiyle şehirlerin kenar kısımlarının (banliyölerin, kenar şehirlerin vb) şehir merkezini örgütlediği post-modern şehirleşme süreci olarak bilinmektedir (Tümertekin & Özgüç, 2014).

Ekonomik ve sosyal değişimleri kentlerin fiziksel görünümünü ve fonksiyonlarını etkilemiş bu bakış açısıyla kent kuramları geliştirilmiştir. Uygulanan neoliberal politikalar, teknolojiye ileriyelemlerle birlikte dünya ekonomisinin küreselleşme hızını artırmış, böylece küresel ekonomi yeniden yapılanırken, hem kentsel alanlarda hem de kırsal alanlarda hızlı dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur (Şengül, 2009). Neoliberalizm, etkilerini özellikle kentlerde göstermiş; buna bağlı sosyo-ekonomik ve fiziksel gelişmeler yoluyla kentler yeniden yapılandırılmıştır. Söz konusu değişimler, kentsel dönüşüm süreçleri, alışveriş merkezleri, dışa kapalı güvenlikli sitelerin merkezde ve çeperde yoğun olarak ortaya çıkmasıyla, kentsel mekâna yeni bir görünüm kazandırmıştır.

3. NEOLİBERAL KENTLEŞMENİN MEKÂNSAL YANSIMALARI

Kapitalizmin bir formu olarak piyasaya sürülen neoliberalizm, kurduğu sistemi devam ettirebilmek için kaynakları verimli bir şekilde kullanarak merkezine aldığı piyasa mekânizmasının etkinliğini arttırmaya ve genişletmeye çalışmaktadır. Bu süreçte en etkin kaynağı ise kent mekânları olmuştur. Neoliberal politikalar özellikle tüketimi arttırarak piyasa odaklı büyümeyi gerçekleştirebilmek için kentleri seçmiş (Brenner & Theodore, 2002 akt Bal, 2015); sonuçta da Neoliberal politikalar kentsel alan üzerinde köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

Marksist tarih yazımında kentler kapitalizmin üretim ilişkisinde burjuvalar ile işçi sınıfının çatışma alanlarıdır. Kapitalizmin dönüşümü ile kentler emeğin yeniden üretildiği mekânlar haline gelmiştir. Bu sınıflar arasındaki çatışmanın seyri, kent algısı ve tanımının geçirdiği değişimi biçimlendirmektedir. Büyük ekonomik ve siyasi krizlerin şekillendirdiği günümüz kentleri ise emeğin değil sermayenin yeniden üretim alanlarıdır. Kapitalizm sürecinde ortaya çıkan Keynesyen ve ithal ikameci stratejilerin sebep olduğu krizlerle baş etmek için devletlerin ve piyasanın kullandığı yöntem işçi sınıfını ‘kentsel rekabetin’ dışında bırakmak olmuştur (Kahraman, 2013). Zira eşitsiz gelişme kapitalizmin doğasında vardır ve sermayenin karakterinde bulunan çelişkilerin coğrafi dışavurumudur (Smith, 2017). Kent mekânları sermayenin üretildiği mekânlardır ve sermaye bu mekânlarda merkezileşmiştir. Bu merkezileşme coğrafi mekânın şekillenmesinde bazı farklılıklara sebep olmaktadır. Bu farklılık kent mekânlarında toprak kullanımını gerektirmiş ve bu gereksinim ‘toprak rantı sistemini’ doğurmuştur (Smith, 2017). Sermayenin yeniden üretildiği, toprağın değer kazandığı kent mekânlarında eşitsiz gelişim, “soylulaştırma (mutenalaştırma)” kavramını beraberinde getirmiştir. Soylulaştırmayı ortaya atan Ruth Glass 1964’te Londra’nın merkezinde işçi sınıfının kullandığı Victoria dönemi evlerinin orta sınıf tarafından satın alınarak lüks ve pahalı konutlara dönüştürüldüğünü bu durumun mahallenin eski sahipleri yerinden edilene dek sürdüğünü belirtmiştir. (Glass 1964; Sönmez, 2014)

Soylulaştırma (*gentrification*) küreselleşmeyle birlikte kentlere nüfuz etmiş ve neoliberalizmle etki alanını genişletmiştir. Neoliberalizm, toplumda sosyo-kültürel etkisini soylulaştırma olarak göstermiş, merkezde bulunan sanayi üretim alanları banliyölere taşınmış ve yeni kent merkezi; kentsel dönüşüm projeleri, iş alanları, rezidansları, alışveriş merkezleri ile ‘yeni orta sınıfın’ hizmetine sunulmuştur. Bu yeni sınıfın eğlence anlayışına göre kentin merkezi ve

çevresi yeniden düzenlenmiştir (Smith & Williams, 2015). Bu durum kentlere sadece fiziki olarak yansımamış sosyal ve sınıfsal ayrışmayı da belirginleştirmiştir. “Sosyal ayrışma, kavramsal olarak farklı gruplar arasında ortaya çıkan, bir takım eşitsizlikler sonucu oluşan, sosyo-ekonomik ve/veya kültürel açıdan farklı grupların birbirleri ile iletişimlerinin kesilmesini ve birbirlerine karşı olumlu duyarlılıklarının kaybolması ya da duyarsızlaşmalarını ifade etmektedir.”(Tümtaş, 2012:70) Keleş’in ayrışma olarak ifade ettiği “segregation” kavramı “belli insan öbeklerinin, yasalara, toplumsal baskılara ya da törelere uyularak, birbirlerinden ayrı yerlerde yaşamaya, yalnızlığa itilmeleri olgusudur” (Keleş, 1998).

Son yüzyılda kentler küreselleşmenin de etkisiyle hem kent içinde hem de diğer kentlerle farklılaşma sürecine girmiş ve hızlı bir değişim geçirmişlerdir. Global akışkanlığın en önemli ayağı olan bireyler ve ekonomik faaliyetler kentlerde bulunurken ekonomik yeniden yapılanma sürecine dayalı bir sistemle yeni ekonomik ve sosyal sınıflar oluşmuştur (Yüceşahin & Tuysuz, 2011). Kent içi ayrışmayla birlikte kentlerde mekânsal farklılaşmalar artarken diğer taraftan da ayrılan bu parçaların aslında kendi arasında bir bütünlük sağladığı görülmektedir. Evler, iş merkezleri, sosyal alanlar bütünleşmiş ve kendine yeten alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Plazalar, kapalı konutlar gibi alanlardaki kontrollü girişler ve duvarlar yoluyla güvenlik kavramı ön plana çıkartılmaktadır. Aynı zamanda ‘refah gettoları’nda dışardan gelenler de bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır (Evren, 2007) Bu ekonomik ve sosyal değişim mekânda sosyo-mekânsal bir ayrışmaya sebep olmuştur. Tümtaş’a göre sosyo-mekânsal ayrışmayı ortaya çıkaran en önemli etken, toplumun alt ve üst sınıfları arasında gelire bağlı eşitsizliğin artmasıdır ve bu durumun nedenini ise kapitalist sistemin etkilerine bağlı olarak yorumlar (Tümtaş, 2012). Bu sürecin kente ve konut alanlarına yansımaları kentte pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Özgür (2006), sosyal ve mekânsal ayrışmanın kentlere yansımalarının sonuçlarını kent içindeki hayat kalitesinin düşmesi, geleneksel mahalle kültürünün önemini yitirmeye başlaması ve konut tüketim taleplerinin artarak piyasada çok çabuk karşılık bulması olarak açıklamıştır. Üst sınıfların sahip olduğu olanaklar onlara mekânı tasarım ve donatım yoluyla biçimlendirme olanağı vermiştir. (Özgür, 2006). Harvey’in de belirttiği gibi mekânsal farklılaşma kapitalist toplumun yabancılaştırıcı sosyal ilişkilerini sürdürmesi ve kendi sürekliliğini sağlaması için önemli bir rol üstlenmektedir. Kapitalizmin getirdiği bütün değerler sistemi kentlerde mekânsal ayrışmayı

yeniden biçimlendirmek üzerine programlanmıştır (Harvey vd., 2002).

Günümüzde neoliberal politikaların mekânsal yansımaları arasında kentsel dönüşüm projeleri, yeni ortaya çıkan merkezi iş alanları, alışveriş merkezleri, rezidanslar ve güvenlikli siteler sayılabilir. Bu projelerden biri olan kentsel dönüşüm projeleri, farklı sebeplerle kentte meydana gelen fiziksel ve sosyal bozulmaların iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri Avrupa'da 18. yüzyıldan itibaren başlayan sanayi devriminden sonra kentlerde eski yapıların yıkılıp yeniden yapılmasıyla ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise kentlerin fiziksel bozulmalarının toplumsal bozulmaları etkilediği kabul edilmiş ve daha sonraki dönemlerde kentsel iyileştirme projeleri uygulanmıştır. Japonya'da 1945 yılında Hiroşima-Danbara Kenti Kentsel Dönüşüm Projesi İkinci Dünya

Savaşı'ndan sonra bu bölgeyi iyileştirmek için yapılan iyi bir proje örneğidir. 2000'lerden sonra ise bu projelerin amacının kentin eski iş alanlarını canlandırmak, kentte yaşayan insanların yaşam kalitesini arttırmak olduğu söylenebilir. (Aydın & Çamur, 2016). Türkiye'de ise kentsel dönüşüm politikaları, uygulanan neoliberal politikalarla eş zamanlı ilerlemiştir. Ülkemizde 2004 yılı 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu kentsel dönüşüm adı altında yapılan ilk yasal düzenlemedir. Daha sonra konuyla ilgili pek çok yasal düzenlemeler yapılmıştır ve bu projelerin sayısı artmıştır (Karadağ & Miroğlu, 2014). İzmir Yeni Kent Merkezi Projesi (Foto 1) ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinde iş merkezlerinin dönüştürüldüğü mekânlardan biridir. İstanbul'da ise Beşiktaş ve Maslak'ta yürütülen projeler de yine aynı amaca hizmet etmektedir.

Fotoğraf 1- İzmir-Bayraklı Yeni Kent Merkezi
Photograph 1- İzmir-Bayraklı New Town Center
(Kaynak: Arife Karadağ)

Neoliberal kentleşme sürecinin diğer önemli çıktılarında alışveriş merkezleri (Timor, 2004) ve rezidanslar sayılabilir. Kapitalizm üretim ve tüketim alanında değişimlere yol açmıştır. Ekonomik alanda ortaya çıkan bu değişim üretilen malların hızla tüketiciye ulaşması için kendine yeni mekânlar oluşturmuştur. Bu mekânlardan biri de hiç şüphesiz alışveriş merkezleridir. Günümüzdeki alışveriş merkezleri, ilk defa Amerika'da ortaya çıkmıştır. Kentlerde nüfusun artmasıyla birlikte ihtiyaçların karşılanabileceği pazarlar oluşmuş ve alışveriş merkezlerinin en eski örnekleri olan "Mall"lar ABD'de şehrin dışındaki banliyölerde gelişme göstermiştir (Aydemir, 2005). Victor Gruen alışveriş merkezlerini kentteki yeni kamusal mekânlar olarak

düşünmüştür ve bu kapsamda ilk alışveriş merkezi olan Nortland Alışveriş merkezini tasarlamıştır. Gruen'in tasarladığı ikinci alışveriş merkezi ise Minnesota'da yer alan Southdale Center'dır ve kapalı olarak tasarlanmış ilk alışveriş merkezidir. Bu merkez tüketicilere birçok mağazanın bir arada olduğu bir alan sunmuştur. (Kowinski, 1985 akt. Vural & Yücel, 2006). Daha sonra Amerika'dan Avrupa'ya ve dünyanın başka yerlerine yayılan kapalı alışveriş merkezleri ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de ise modern alışveriş merkezleri 1980'den sonra inşa edilmeye başlanmıştır. 1988 yılında devlet ortaklığı ile Ataköy-İstanbul'da açılan Galeria Alışveriş Merkezi günümüzdeki alışveriş merkezlerinin ilk örneğidir. Daha sonra bu akım

Türkiye'nin diğer metropol şehirlerine yayılmıştır. Ankara'da Atakule ve Karum alışveriş merkezleri açılmıştır (Cengiz & Özden, 2002). Ülkemizde açık alanlı olarak planlanan alışveriş merkezlerine rağbet giderek artmaktadır. Forum AVM zincirleri, İstanbul Viaport, İzmir Mavibahçe AVM açık hava planlı alışveriş merkezleridir. Alışveriş merkezleri tüketicinin ilgisini çekmek için medya, reklam, indirim gibi araçları kullanmış ve böylece üretilen malları hedefledikleri kitleye ulaştırabilmiştir. Bunun yanında yemek ve oyun alanları, sinema gibi hizmetlerle insanların temel gereksinimlerini birlikte sunmuştur. Sunulan bu hizmetlerin asıl amacı insanları bütün gün bu mekânda tutmak ve sürekli tüketime teşvik etmektir.

Neoliberal politikaların mekân üzerindeki bir diğer yansıması da rezidanslardır. Rezidans türü yapıların ilk örneği ABD'de (Chicago) 1959 yılında inşa edilen Bertnard Goldberg tarafından tasarlanan ve 60 katlı iki silindirik betonarme kuleden oluşan Marina City projesidir ve bu projenin amacı insanları kentin merkezine çekmek olmuştur (Yaşar-Erdinç & Öymen-Gür, 2017). Türkiye'de ise rezidansların ilk örneği 1999 yılında Şişli'de yapılan Polat Tower Residence'dır. Ankara (Portakal Çiçeği, West Gate Residence vb.) ve İzmir'de (Folkart Tower, Folkart Vega, Mahal Bomonti, Mistral vb.) ise yakın dönemde inşa edilen örnekleri vardır (Foto 1). Bütün metropol şehirlerde görebildiğimiz rezidanslar, belli bir sosyal sınıfın yaşam tarzını temsil etmektedir.

Rezidanslar emlak ve konut piyasası açısından yeni bir eğilimin göstergesidir. Üst sınıflara ve küresel şehir yaşam kalıplarına uyan bir emlak ürünü olup, tamamen ayrıcalık sunan, zevk, eğlence ve alışveriş odaklı, güvenliğin yüksek seviyede olduğu küresel yapılarıdır (Pérouse, 2012). Tüketim kültürünün bir aracı olan alışveriş merkezleri ve güvenliğin üst seviyede olduğu rezidanslar çevresiyle arasına sınırlar koyan, duvarlar ören yapılarıdır. Hem teknolojiyi, yüksek standardı hem de mekânsal bir ayrılmayı temsil etmektedirler. Bu durum hitap ettikleri yüksek gelir grubunun konut seçimine de yansımıştır.

Neoliberal kentleşmenin kentler üzerindeki en belirgin mekânsal yansımalarından bir de literatürde “kapalı yerleşmeler” olarak yer bulan güvenliktir. Güvenlikli sitelerin sayıları son yıllarda dünyada ve ülkemizde hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Genişleyen orta ve üst sınıfın gözde yerleri haline gelen bu yerleşmeler hem mekânın fiziksel görünümünü değiştirmiş hem de mekân üzerinde sosyo-ekonomik değişimlere sebep olmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde açıkladığımız kapalı yerleşmelerin bir formu olan güvenliktir, küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle emlak ve inşaat sektörünü farklı

bir boyuta taşımış yeni refah adalarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ancak sözkonusu konutlar toplumda sınıflar arası ayrılmayı da belirginleştirmiştir.

4. GÜVENLİKLİ SİTELER

Neoliberalizmin kente yansımasının en belirgin modeli olarak karşımıza çıkan güvenliktir, Blakey ve Snyder (1997) “normalde kamuya ait olan alanların özelleştirilerek erişimin sınırlandırıldığı yerler” olarak tanımlamaktadırlar. Güvenlikli siteler daha çok “gated communities” şeklinde kullanılsa da farklı araştırmacılar tarafından değişik kullanımları da bulunmaktadır. “Edge cities”, “fortified enclaves”, “enclosed housing developments”, “gated enclaves” gibi isimlerle literatürde sıkça kullanılmış (Tümer ve Dostoğlu, 2008) ve farklı araştırmacılar tarafından çeşitli tiplere ayrılmıştır. Örneğin Blakey ve Snyder (1997) bu konutları yaşam tarzı olan siteler (lifestyle communities), prestijli siteler (prestige communities) ve güvenlik bölgeleri (security zone communities) olarak üç farklı türe ayırmıştır. Yaşam tarzı olan siteler daha çok rekreasyonel donatıları ön planda olan kent kulüpleridir ve emekliler için zaman geçirmek üzere oluşturulmuş bir yaşam tarzını simgelemektedir. Prestijli siteler ise, üst gelir grubuna hitap edip ünlüler ve süper zenginlerin statülerini temsil ederler. İkincil bölge siteleri ya da güvenlik bölgeleri ise bariyerlerle kapatılan konut bloklarıdır ve buralarda yaşayanlar güvenliği kontrol etmek isterler (Blakey & Snyder, 1997). Burke (2001) ise bu yerleşmeleri coğrafi konumu, fiziksel ve sosyal özelliklerine göre; güvenli kentsel bölgeler (urban security zones), güvenli apartman kompleksleri (secure apartment complexes), güvenli banliyöler (secure suburban estates), güvenli tatil toplulukları (secure resort communities), güvenli kırsal-kentsel yerleşmeler (secure rural-residential estates) olarak beş farklı tipe ayırmıştır (Altun, 2010).

Güvenlikli siteler, bazen çevresi duvar ve çitlerle çevrili ama her zaman yaya, bisiklet, otomobil girişlerinin kontrol edildiği, genellikle küçük yerleşim sokakları ve çeşitli donatılar içeren yerleşim alanlarıdır. Kontrollü, huzurlu ve güvenli yaşama düzenini simgeleyen konutlardır. Bu konutlar daha önceki dönemde bütün vatandaşlara açık olan sokaklara, yaya yollarına, parklara, açık alanlara, oyun alanlarına kamusal erişimi sınırlandırmaktadır (Blakey & Snyder, 1998; Yakışan, 2008). Bunların yanında sosyal yaşam için gerekli olan ihtiyaçlara da (sosyal tesisler, spor alanları, otopark vb.) sahip alanlardır. (Berköz, 2008)

Güvenlikli siteler banliyö tasarımının ve kamusal arazi kullanımının bir çıktısıdır. Orijinal

banliyöler suçun ve çöküşün göstergeleridir. İnsanlar güvenlik ve korumalı yaşamın sunulduğu konut alanları arayışındadırlar. Güvenlikli siteler insanların bu arayışlarını karşılamaktadır. Fakat sosyal uzaklığın getirdiği bu durumla birlikte fiziki duvarlar toplumun, bölünmesini ve ayrışmasını pekiştirmektedir (Blakey & Snyder, 1998 akt. Yakışan, 2008). Sosyo-mekânsal ayrışmanın kentte bir yansıması olarak beliren bu tip yerleşmeler günümüzde dünyanın her yerinde gözlenmektedir. Orta ve yüksek gelir grubuna hitap eden bu yerleşmeler, mekânda diğer alanlarla fiziksel bir sınır çizdiği gibi sosyo-kültürel açıdan da farklı gruplar arasındaki sosyal mesafeyi artırmaktadır.

4.1. Güvenlikli sitelerin ortaya çıkışı ve dönüşümü

Amerikan kentlerinde erken dönem kapalı sitelerin ilk örneklerinden biri New York 'a bir saatlik mesafede bulunan 1885'te inşa edilen Tuxedo Park'tır. Çevresi dikenli tellerle çevrilidir. Ayrıca bir saatlik tren yolculuğuyla buraya ulaşılmaktadır (Blakey ve Snyder 1997). II. Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi bir banliyöleşme ve nüfus artışı yaşanmış ve modern dönem güvenlikli sitelerinin ilk örnekleri de Amerikan banliyöleşmesinin bir sonucu olarak Kuzey Amerika'da ortaya çıkmıştır. İlk olarak Los Angeles'te görülen bu konutların mekânsal dağılımı kentsel yayılma ile bağlantılıdır. 1935'de Rolling Hills, 1938'de Bradbury, Hidden Hills (1940, Los Angeles) bu konut sitelerinin ilk örnekleridir. Los Angeles'ta 1960'dan önce yaklaşık 1700 konut varken bu sayı 1970 yılında 19900'e çıkmış, 2000 yılında ise 80000 olmuştur (Le Goix, 2006). Bu konutların bir kısmı sanayi kentlerinin yakınlarında inşa edilen kent karşıtı düşüncenin örnekleridir. Bir kısmı ise üst gelir grubuna ya da ünlülere aittir (Le Goix, 2006). Ancak günümüz güvenlikli sitelerinin gelişimi 1960-1970'lerde neoliberalizm ve onun politikalarıyla birlikte emlak piyasası tarafından ayrıcalık, prestij ve boş zaman kavramlarıyla tasarlanmış ve sunulmaya başlamıştır (Low, 2003). Daha sonraki dönemlerde Florida, Kaliforniya, Teksas, Arizona, New York ve Chicago'da bu tip konutlar yoğunlaşmıştır. 1980'lerden sonra en üst ve üst gelir grubunun ayrıcalığı olan bu konutlar 1990'lar da orta gelir grubuna sunulmuştur (Blakely & Synder, 1997). ABD'de ortaya çıkan bu yapılar daha sonra dünyanın diğer metropol şehirlerine, Avrupa, Asya, Uzakdoğu ve Latin Amerika şehirlerine yayılmıştır (Kurtuluş, 2011). 1980'lerden sonra Doğu Avrupa, Çin, Avustralya, Almanya, Güney Afrika, Endonezya, Fransa, İspanya, Mısır, Lübnan gibi ülkelerde yükseliş göstermiştir (Tanülkü, 2009 akt. Kaba & Südaş, 2019) Ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve kentleşme deneyimleri farklı olsa da pek çok şehirde özellikle

yeni gelişen orta sınıf için yeni yaşam alanları sunmuştur.

Güvenlikli siteler eş zamanlı olarak küreselleşmeyle birlikte hızla yayılsa da her ülkede oluşumu ve gelişimi aynı olmamıştır. Kapalı/güvenlikli siteler, Suudi Arabistan da göçmen işçilere yönelik gelişirken, Güneydoğu Asya'da alt sınıftan korunmak için, Moskova'da sosyalistlerin çiftlik evi olarak, Güney Afrika'da kentin zorbalığından "korunmak" için inşa edilmiş, Çin'de elit kesime yönelik yapılmış, Batı Avrupa'da ise ikincil konutlar olarak görülmüştür (Altun, 2010). Neoliberal politikalara ek olarak komünizmin yıkılması Doğu Avrupa ülkeleri gibi ülkelerde güvenlikli sitelerin ortaya çıkıp yayılmasına sebep olmuştur (Polanska, 2010 akt. Kaba & Südaş, 2019).

Latin Amerika'da güvenlikli sitelerin ortaya çıkma sebebinin Calderia (1996b) daha çok suç korkusu ve bunun getirdiği güvenlik sorunları olarak belirlemiştir. Sao Paulo'nun kentleşme dinamiğinde 1940'lardan 1980'lere kadar merkez-çevre örüntüsü vardır. Orta ve üst sınıflar şehrin merkezinde ikamet ederken gelir düzeyi düşük olan sınıf kentin çevresine yerleşmiştir. Ev sahibi olmak bütün sınıflar için önemli hale gelmiştir. Ulaşım karayolu ile yapılmakta, üst ve orta sınıflar bu yolu arabayla, işçiler ise otobüsle gelip gitmektedir. 1970'lere kadar çevrenin kentleşmesi özel sektöre bırakılmıştır. İşçiler önceden merkezden ev kiralarken artık şehrin dışında illegal yollarla ucuz evler satın alabilmektedir. 1980'ler de yaşanan ekonomik sorunlarla beraber işçilerin ev alması imkânsız hale gelmiştir. Bu sınıfsal ayrışmanın bir sonucu olarak kentte suç oranları artmaya başlamış, yaşanan bu korku ve endişe ile beraber işçi ve göçmenler damgalanmaya başlamıştır. 1990'larda Sao Paulo mekânsal bir farklılaşma yaşamış ve kentin yoksulları kentin çevresinden kent merkezindeki gecekondu bölgelerine taşınmıştır. Kentteki suç oranındaki artışla beraber yüksek gelirli aileler kentin dış mahallelerine giderek kendilerine özel yalıtılmış alanlar oluşturmuşlardır. Bu alanlarda yeni konut ve konut tipleri ortaya çıkmıştır. Etrafı duvar ya da çitlerle çevrili, kapısında köpekli güvenliklerin yerleştirildiği dışarıdan erişime kapalı konutlar inşa edilmiştir. Kentteki bu sosyo-mekânsal değişim, özellikle ABD'de de görülen ticaret ve hizmet sektörü işlerinin merkezden çevreye kaymasıyla ilgilidir (Calderia, 1996b).

Leisch (2002) Güneydoğu Asya'daki güvenlikli sitelerin genel itibarıyla ABD'de ortaya çıkanlara benzerlik gösterdiğini ifade ederken, Endonezya'daki güvenlikli sitelerin ortaya çıkmasında yaşam tarzı, prestij isteği ve güvenlik kaygısı gibi faktörlerin birlikte etkili olduğunu vurgulamıştır. Çalışmada

Güneydoğu Asya ülkelerinde güvenli sitelerin arazinin çok ucuza alınıp az maliyetle iyi bir fiyata satılmasından dolayı oldukça kârlı olduğuna da vurgu yapılmıştır. Konut yatırımları Güneydoğu Asya’da olduğu gibi para birimi istikrarsız olan ülkelerde çok rağbet görmektedir. Daha fazla güvenlik, daha fazla prestij ve yeni bir yaşam tarzı sloganlarıyla tüketiciye sunulması güvenli siteleri cazip hale getirmektedir. Günümüzde güvenli siteler küreselleşmenin etkisiyle dünyanın hemen hemen her ülkesinde görülmektedir. Şehir merkezlerine taşınan orta ve üst gelir grubuna hitap eden bu konutlar sahiplerine ayrıcalık ve prestij vadetmektedir ve prestij kaygısı tüketici davranışlarında önemli bir rol oynamaktadır.

4.2 Türkiye’de güvenli sitelerin gelişim süreci ve etkileri

Yukarıda belirtildiği gibi, Türkiye’de neoliberal politikaların başlangıcı 1980’li yıllara dayanmakta birlikte 1990’lı yıllarda önemli bir ivme kazanmıştır. Bu dönemde, Türkiye’de neoliberalizmin kentsel ölçekteki uygulamaları ve bu uygulamalara temel oluşturan çeşitli alanlardaki mevzuat düzenlemeleri başlamıştır (Mutlu, 2017). Bu dönemden sonra devletin özel sektörü teşvik etmesi ve serbest piyasa politikalarını benimsemesiyle birlikte Türkiye’deki kent mekânları bir dönüşüm yaşamıştır. Küreselleşmeyle birlikte küçük ölçekli müteahhitler yerini uluslararası şirketlere ve emlak piyasasına bırakmak zorunda kalmıştır.

1950’lerden sonra tarımda makineleşmeye geçilmesi ve belli kentlerde sanayi faaliyetlerin artmasıyla birlikte yoğun göç almaya başlayan İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerimiz çarpık kentleşme ve gecekondulaşma sorunlarıyla yüzleşirken 2000’li yıllarda bir çözüm arayışı olarak kentsel dönüşüm projeleri uygulanmıştır. Bu projelerin amacı sağlıklı ve hızla artan gecekondulaşma sorununu çözmek olsa da, diğer taraftan gecekondu alanları birer yatırım aracına dönüşmekten kurtulamamıştır. Takip eden yıllarda TOKİ’nin (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) yürüttüğü toplu konut projeleri ortaya çıkmış fakat bunlar da farklı sosyal ve çevresel sorunlara sebep olmuştur (Kurtuluş, 2006; Karadağ & Miroğlu, 2012). Diğer taraftan birbirine entegre olan kapitalist dünya kentlerinin girdiği bu yarışta sermayenin kaynağı olarak görülen kent alanları; güvenli siteleri ve projeleri ile standartları arttırmakta, kentsel yaşam kalitesini göreceli olarak yükseltmektedir. Yapılan yatırımlarla konut piyasası hareketlenmiştir.

1999 Gölcük (Kocaeli) depreminden sonra İstanbul’da kentin dışında imara açılan alanlara yönelen orta sınıf depreme dayanıklı ve güvenli siteleri tercih etmişlerdir. Kent merkezinin zamanla

boşaltılmasıyla ve 2005 yılında ilan edilen kentsel dönüşüm yasası (Resmi Gazete, 2005) ile bu alanlarda güvenli siteler oluşturulmaya başlanmıştır. Rezidans tipi dikey olarak yapılan bu yapılar kentin merkezinde yükselmeye başlamıştır. Burada amaç 1990’lı yıllarda kentin dışındaki villa tipi güvenli sitelere yerleşen üst gelir grubunu kentin merkezine çekmektir. Böylece kent merkezinde arazi fiyatları aşırı yükselmiştir. Bu durum Türkiye’nin diğer büyük metropollerinde de gözlenmiştir (Görgülü, 2011). Kentte sermaye birikim sürecinin devamlılığını sağlamak için eski sanayi üretim ve gecekondu alanları temizlenerek yerine rezidanslar, korunaklı lüks konut siteleri, alışveriş merkezleri ve iş alanları inşa edilmiş ve kent merkezinde yeni MİA’lar oluşturulmuştur. Bu süreçte İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde büyük ölçekli projeler yapılmıştır. Bu projeler İstanbul’da Levent-Maslak ve Ataşehir bölgesinde gerçekleşmiştir. 2000’den sonraki süreçte Maslak yönetim ve sermayenin de desteğiyle kentin finans merkezi haline gelmiş ve rezidans, alışveriş merkezleri, plazalar inşa edilmiştir (Öktem, 2011). Benzer projeler 1990’dan sonra Ankara’da da yapılmaya başlanmış Nazım planı ile kent batıya doğru büyütülmüş, İstanbul yolu boyunca orta ve alt gelir grubunun, Eskişehir yolu üzerine de üst gelir grubunun yerleşeceği öngörülmüştür (Uzun, 2006). İzmir’de ise 2003 yılında ilan edilen imar planıyla “Yeni Kent Merkezi” projesi hayata geçirilmiş, Alsancak Limanı’nın arka bölgesi ile Turan mahallesi arasındaki 480 hektarlık alan yeni kent merkezi alanı olarak ilan edilmiştir. Bu süreçte yerli ve yabancı gayrimenkul firmaları bu bölgeye büyük yatırımlar yaparak yeni lüks konutlar, gökdelenler ve iş merkezleri inşa etmişlerdir. İş merkezlerine yakınlığından dolayı orta ve üst gelir grubu kentin merkezinde kendilerine korunaklı, güvenli, dışa kapalı konutlar inşa etmiştir. Alt gelir grubu kentin dışına itilmiş, kent içinde yoksulluk ve sınıfsal farklılık belirgin hale gelmiştir.

Literatürde güvenli siteler ile ilgili yapılan çalışmaların 2000’lerde güvenli sitelerin Türkiye’deki çıkış noktası olarak kabul edilen **İstanbul** (Geniş, 2009; Kurtuluş, 2005; Özgür, 2006; Öktem, 2011) üzerine yoğunlaştığı, 2010’lu yıllarda da sonra **İzmir** (Altun, 2010, Kaba & Südaş, 2019), **Ankara** (Guzey, 2014; Ayten, 2011), **Bursa** (Tümer, 2006; Tümer & Dostoğlu, 2008, Yakışan, 2008) ve **Konya** (Sipahi, 2011) gibi büyükşehirlerimizi de kapsadığı görülmektedir. 2020 ‘li yıllarda ise **Bahkesir** (Ercan, 2021), **Batman** (Türk, 2020), **Aydın** (Yıldız, 2021), **Diyarbakır** (Karadağ & Ekinci, 2021), **Trabzon** (Baki, 2021) gibi şehirler için de güvenli siteler üzerine çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kurtuluş (2011), 1980’lerde ilk kez Bahçeşehir’de

görölmeye başlayan kapalı konutların 1990'lı yıllarda kentteki sayısının 100 civarındayken 2010'da 1000 den fazla kapalı konut projesi bulunduğunu belirtmiştir. Ataşehir, Alkent 2000, Aytek sitesi, Yamaçevler, Acarkent, Çekmeköy Göl Konakları,

Üsküdar Vaniköy Evleri (Foto 2) İstanbul'daki güvenlikli siteler arasındadır. Üsküdar'daki Vaniköy evleri İstanbul Boğazı kıyısının en gözde lokasyonlarından birinde konumlanmıştır.

Fotoğraf 2- İstanbul- Üsküdar Vaniköy Evleri

Photograph 2- İstanbul-Üsküdar Vaniköy Houses (Kaynak: Arife Karadağ)

Fotoğraf 3- İzmir-Çiğli -Yamaç Evler ve Bornova-Folkart City

*Photograph 3- İzmir-Çiğli -Yamaç Houses and Bornova Folkart City
(Kaynak: Turut & Karadağ, 2013; Arife Karadağ)*

İstanbul'da konut üretim sürecindeki gelişmeler ve depremin sebep olduğu korkunun etkisiyle çoğunlukla özel sermaye tarafından tasarlanmıştır (Özkan Töre & Kozaman Som, 2009).

Ankara'da ise güvenlikli sitelerin ortaya çıkış amacının çoğunlukla mahremiyet duygusu, güvenlik kaygısı ve toplumsallaşma duygusu olduğu belirtilmektedir (Guzey, 2014 akt. Yakışan, 2008). Ankara'da güvenlikli sitelerin en bilenenleri Angora

Evleri, Mesa Dora Evleri, Park Rönesans Konutları'dır. Yoğun bir göçe maruz kalan İzmir'de ise 1980 sonrasında çoğu tarihi konut yıkılmış ve yerine apartmanlar inşa edilmiş; gecekondulaşmayı önlemek amacıyla TOKİ, Oyak, Emlakbank gibi kuruluşların desteğiyle kent çeperlerine toplu konutlar yapılmıştır. Altun'un da belirttiği gibi (2008), bu tekdüze, soğuk, doğadan ve doğallıktan uzak yapılar insanların kent dışına kaçmalarına sebep olmuş ve kent dışında lüks konut temelli banliyöleşme başlamıştır. Mavişehir Soyak toplu konutları, Bornova Myvia 414, Narlıdere Folkart Evleri, Karşıyaka Yüksek Vadi Evleri, Çiğli Yamaç Evler, Bornova Folkart City (Foto 3) gibi güvenli siteler İzmir'deki önemli örnekler arasındadır. Bornova'nın yeni kent merkezinde inşa edilen Folkart City, "şehirden kopmadan hayatın içinde ol" sloganıyla şehrin merkezinde sakinlik, huzur ve sosyal imkânlar vaadiyle öne çıkmaktadır. Turut & Karadağ çalışmalarında (2013) İzmir'deki güvenli sitelerin sosyal ve mekânsal ayrışmaya etkilerini ve oluşma sebeplerini bu sitelerin dünyadaki örneklerinden farklı olarak **etnik, dinsel** yada **siyasi** sebeplerle değil, **güvenlik, ekonomik gelir düzeyi ve yaşam tarzı benzerliği** gibi sebeplerle tercih edildiğini belirtmişlerdir.

Bursa'da da dışa kapalı güvenli konutların gelişimi yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerle bağlantılıdır. Bu değişimlerden en fazla üst ve üst-orta sınıf etkilenmiş otomotiv sanayinin gelişimiyle birlikte otomobil kullanımı artmış şehirde kalabalıktan kaçma isteği oluşmuştur (Tümer ve Dostoğlu, 2008). Tümer ve Dostoğlu (2008) Bursa'daki kapalı yerleşmeleri üç tipe ayırmıştır; Dışa kapalı müstakil konut yerleşmeleri (Akkent, Akman-1, Burçin Bursa Köşklere, Çağrısan Sitesi, Dikencik Country ve Meşeliköy), Çok katlı bloklardan oluşan dışa kapalı konut yerleşmeleri (Adalet kent, Kristal Park, Gökkuşluğu Evleri, Koru Park, Ottomanors, Sayginkent ve Yasemin Park), Apartman blokları ve müstakil konutlardan oluşan dışa kapalı konut yerleşmeleridir (Ergin Evler).

Türkiye'nin büyük kentlerinde yoğunlaşan güvenli siteler, fiziki açıdan farklı mimari tarzlarıyla kentlerin estetik görünümüne katkı sağlamış ve istihdam yaratmıştır. Ancak kamuya ait arazilerin özelleştirilerek konut yapımına açılması, şehrin merkezinde ama şehirden kopuk yaşam tarzlarıyla ve sosyo-mekânsal ayrışmaya sebep olmaları açısından eleştirilmektedirler. Yüksek güvenli sitelerin kurulduğu kent merkezlerinde sosyal sınıf değişime uğramıştır. Kentin eski sakinleri kentsel dönüşümle banliyölere gönderilirken kent merkezi ve çevresi yeni orta ve üst sınıfa açılmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri ile alt gelir grubu kentten dışına itilmiş ve bu alanlara orta ve üst sınıf kentliler yerleştirilmiştir. Kentin

göbeğinde ama kentten izole konutlar olan güvenli siteler, daha sonra bütünüyle birer ayrıcalıklı, izole yaşam alanlarına dönüşmüştür. Bu yeni izole yaşam alanlarında, kentten diğer sakinleri ile oluşan ayrışma zaman içinde giderek şiddetlenmiştir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1970'lerden sonra neoliberal politikaların şekillendirdiği kent mekânları fiziksel görünümünün yanı sıra sosyo-kültürel olarak da bir dönüşüm geçirmişlerdir. Bu dönüşümün mekânsal yansımalarından biri olan güvenli siteler, ilk ortaya çıktıklarında kentlerin dışında, çeperlerinde, çoğu zaman orman içlerinde, az katlı konutlar olarak gelişmiştir. Bir süre sonra kentsel dönüşüm projeleriyle oluşturulan yeni merkezi iş alanları (MİA) ile kent içine doğru yayılmışlardır. Plazaların, lüks konutların, alışveriş merkezlerinin kente hakim olmasıyla beraber özellikle kent merkezlerinde arazi ve konut piyasasında daha önce görülmemiş bir artış yaşanmış bu alanlar üst ve yeni gelişen üst-orta sınıfın kullanımına açılmıştır.

Kentin yeni sakinlerinin etrafı çit ya da duvarlarla çevrili, herkesin giremediği, güvenlik önlemlerinin yüksek seviyede tutulduğu, dışa kapalı lüks konutları tercih etmeleri sonucunda kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışmalar meydana gelmiştir (Caldeira, 2000; Torres, 1998). Dünya'nın ve Türkiye'nin pek çok kentinde gözlenen bu süreç, kentsel mekânda hem fiziksel hem de sosyal bir farklılaşmaya, dahası ayrışmaya sebep olmuştur (Altun, 2008).

Kapalı yerleşmeler olarak da tanımlanan güvenli siteler, post-endüstriyel dönemin sosyo-mekânsal yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemle ortaya çıkan toplumsal değişimlerin (parçalanma, bireycilik, ayrışma) de mekânsal bir yansımasıdır (Le Goix, 2006). Blakely ve Snyder kapalı yerleşmeleri kent mekânlarında yaşanan sosyal bir dışlanma olarak ifade etmektedirler. Şehirlerdeki kamusal alanların azalması yoksul sınıf için zararlıdır (Blakely & Snyder, 1997). Zira bu tarz yerleşmeler kamusal alanların özelleştirilerek toplumda belli bir seçkin sınıfın kendisini şehrin diğer sakinlerinden ayırmasına yol açmaktadır. Özelleştirilen bu bölgeler içinde kalan, kamuya ait göl, orman, park vb. kamusal alanlar sadece bu alanda yaşayan üst sınıfın hizmetine sunulmakta, dışardan erişime kapatılmaktadır (Le Goix, 2006; Blakely & Snyder, 1997; Caldeira, 2000).

Başlangıçta üst gelir grubuna hitap eden güvenli siteler, küreselleşme, refah düzeyinin artması, kentten yoğunluğundan kaçış, farklı yaşama isteği, güvenlik kaygısı gibi sebeplerle orta sınıf tarafından da talep edilmeye başlamıştır. Medya ve

reklam kuruluşları üzerinden geliştirilen algı bu yayılmayı hızlandırmıştır. Çoğu ülkede bu konutların ortaya çıkma sebebi, genellikle güvenlik temelli sorunlardır. Türkiye’de güvenlikli sitelerin yaygınlaşması, güvenlikten çok ayrıcalıklı bir sınıfa dâhil olma arzusunun yükselişindedir (Altun, 2008; Kaba & Südaş, 2019). Ülkemizde büyük kentlere olan göçler kentlerin nüfusunu ve yoğunluğunu daha da arttırmış ve kentlerin nüfuslarında bir çeşitlenme meydana gelmiştir. Bu durum orta ve üst sınıf olarak nitelendirilen grupların şehrin dışına doğru yönelmelerine sebep olmuştur. Güvenlikli yerleşmeler kent içinde moda haline gelerek zenginliğin ve yaşam tarzının bir simgesi olarak değerlendirilmiştir (Altun, 2008). Güvenlikli sitelerin Türkiye’deki yaygınlaşma sebepleri arasında güvenlik kaygısı, farklı ve kaliteli yaşama isteği, prestij, ayrıcalıklı hissetme ve mahremiyet ihtiyacı olarak özetlenebilir (Tümer & Dostoğlu 2008; Kurtuluş, 2011; Geniş, 2009; Altun, 2008; Kaba & Südaş, 2019; Türk, 2020). Örneğin, İzmir’deki en eski örneklerden biri olan Mavişehir’de, sakinlerin burayı tercih etmelerinde Mavişehir’in sessiz ve sakin bir yer olmasının, yeşil alanlarının bulunmasının, cadde ve sokakların temiz ve bakımlı olmasının, konumundan dolayı güvenli ve ayrıca prestijli olmasının önemli bir rolü olduğu bulgulanmıştır (Kaba ve Südaş 2019). Yine İzmir üzerine bir başka çalışmada, sakinlerinin bu türden ikamet birimlerinde güçlü sosyal ilişkiler ve yere bağlılık geliştirmedikleri bulgulanmıştır (Tunç, 2021).

Güvenlikli siteler, İstanbul’dan sonra Ankara, İzmir, Bursa, Konya, Balıkesir gibi şehirlerde yayılış göstermiştir. Günümüzde ise ülkemizin hemen hemen her kentinde güvenlikli site projelerine rastlamak mümkündür.

Kentsel görünümde önemli değişikliklere sebep olan neoliberal uygulamalar, bir yanıyla küresel kent

olma yolundaki çabaların bir ürünüken diğer yandan ayrışmayı tetiklemektedir. Çarpık kentleşme ve gecekondulaşma sorunlarına çözüm olarak görülen kentsel dönüşüm projeleri ile başlayan güvenlikli siteler akımı, bir yanıyla kentsel yaşam konforunu iyileştirme çabası olarak da yorumlanabilir. Nitekim bu projeler, dar gelir gruplarında istihdam olanağı sağlarken aynı zamanda kentlerde mimarinin ve estetiğin geliştirilmesine de olumlu katkılar sunmaktadır. Bununla birlikte, birçok çalışmada vurgulandığı gibi (Calderia, 2000; Le Goix, 2006; Altun, 2008), bu tip projelerin kamusal araziye yerel yönetimlerin de desteğiyle özelleştirerek, toplumda sınıflar arası ayrışmayı tetiklediği söylenebilir. Kent sakinleri arasındaki sosyo-mekânsal ayrışma, orta ve üst sınıfın güvenlik ve prestij kaygısıyla daha da belirginleşmiştir.

Kollektif kent kimliğini ve kent kültürünü oluşturma anlayışına ters bir uygulama olarak karşımıza çıkan bu projeler, kent içi uzlaşmaya da göreceli olarak zarar vermektedir. Ayrışmanın belirgin bir şekilde yaşandığı, yeni postmodern kent kültürünün hakim olduğu bu alanlar, kentsel entegrasyon sürecini de güçleştirmektedir. Sosyal sürdürülebilir şehirler inşa etmek ve ortak bir kentsel bellek oluşturma çabalarını desteklemek adına, kent mekânındaki sosyo-mekânsal ayrımın azaltılması bir ihtiyaçtır (Lungo & Baires, 2001). Bu nedenle çalışmaya konu olan ve kentlerde her geçen gün artan güvenlikli site projelerinin önlenemez yükselişinin bu yanıyla da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda önleyici çözümler olarak; kentin her kesimi için kentsel entegrasyonu güçlendirecek, kent içi uzlaşma argümanlarını artıracak planlamaların yapılması, ortak kamusal alanların ve etkinliklerin artırılması gibi çalışmalar önemli bir çıkış noktası olacaktır.

REFERANSLAR

- Altun, D.A. (2008). Yeni yaşam tarzları kapalı konut yerleşkeleri, *DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10 (3), 73-85. [FEN ve MÜH DERG \(dergipark.org.tr\)](http://dergipark.org.tr)
- Altun, D. A. (2010). *Kent çeperlerindeki az katlı konut topluluklarının kullanıcı-mekân ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi: İzmir örneği*, Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aydemir, M. Ali. (2005). *Büyük alışveriş merkezlerinin aile içi tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkisi (Konya örneği)*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, A. H., & Çamur, Ö. (2016). Kentsel dönüşüm uygulamalarında başarılı dünya örnekleri: Danbara, Solidere, Rio De Janeiro, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 53-68. [227175 \(ksu.edu.tr\)](http://ksu.edu.tr)
- Ayten, S.S. (2011). *Kapalı sitelerin sosyal ve mekânsal yapısının ankara örneğinde incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

- Baki, B.U. (2021). *Güvenlikli sitede komşuluk ilişkileri bağlamında suç korkusu*, Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Bal, E. (2015). Neoliberal kentleşmenin mekânsal tezahürlerinden biri olarak rezidanslar: İstanbul örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 17 (3), 176-190. [Türkiye İnşaat Mühendisliği 14 \(dergipark.org.tr\)](http://dergipark.org.tr)
- Benevelo, L. (2006). *Avrupa tarihinde kentler*, (1. b), Literatür Yayıncılık
- Berköz, L. (2008). İstanbul'da korunaklı tek-aile konutları: konut kalitesi ve kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi, *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 7 (2), 110-124. [\[PDF\] İstanbul'da korunaklı tek-aile konutları: Konut kalitesi ve kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/312111111)
- Blakely, E. J., & Snyder, M. G. (1997). *Fortress America: Gated communities in the United States*, Brookings Institution Press
- Blakely, E.J. (2011). Yükselmekte olan küresel orta sınıf dünyasının yeni banliyö mekânları: Ayrılmış ve eşitsiz... (Çev. Zehra Ersoy), *Ege Mimarlık*, 2 (77), 14
- Brenner, N., & Theodore, N. (2002) Cities and the geographies of actually existing neoliberalism, *Antipode*, 34 (3), 349-379.
- Burke, M. (2001). The pedestrian behaviour of residents in gated communities. Australia: Walking the 21st Century, (pp.139-150). 20-22 February 2001. Perth, Western Australia.
- Calderia, T. (1996a). "Fortified Enclaves: The New Urban Segregation", *Public Culture* 8, 303-328
- Caldeira, T. P. (1996b). Building up walls: the new pattern of spatial segregation in Sao Paulo. *International social science journal*, 48(147), 55-66.
- Caldeira, T. (2000). *City of Walls. Crime, Segregation and Citizenship in São Paulo*, University of California Press
- Cengiz, E., Ozden, B. (2002). Perakendecilikte büyük alışveriş merkezleri ve tüketicilerin büyük alışveriş merkezleri ile ilgili tutumlarını tespit etmeye yönelik bir araştırma, *Ege Academic Review*, 2 (1), 64-77.
- Ceylan, M. N. (2010). *Tüketim toplumunun yeni kentsel mekânı: alışveriş merkezleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Çelik, Z. (2012). Neoliberalizmin Kısa Tarihi, *İdealkent*, 3 (7), 187-193.
- Ercan, P. (2021). *Balıkesir'de dışa kapalı konut sitelerinin kullanıcı memnuniyeti açısından incelenmesi ve yapı bileşenlerinin kalite değerlendirmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir
- Evren Y. (2007). İstanbul merkez bölge'de bütünleşme ve ayrışma 15. ısocarp genç profesyonel planlılar çalıştayının düşündürdükleri, *Megaron*, 2 (1), 11-21
- Garreau, J. (1991). *Edge City: Life on the New Frontier*, Doubleday, New York.
- Geniş, G. (2009). Neo-liberal kentleşmenin mekânda yansımaları: İstanbul'da güvenlikli siteler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 116, 121-153
- Glass, R. (1964). London: aspectsof change, Lees, L., Slater, T. , & Wyly, E. (Eds) içinde, *Gentrification*, Routledge
- Görgülü, Ş.,T. (2011). Kapalı Yerleşmeler ve Mimari Arayışlar, *Ege Mimarlık Dergisi*, 2 (77), 22-26.
- Grant, J. (2003). Planning Responses to Gated Communities in Canada. International Gated Communities Conference: Building Social Division or Safer Communities? 18-19 September, 2003. University of Glasgow. p 1-11.
- Guzey, Ö. (2014). Neoliberal urbanism restructuring the city of Ankara: gated communities as a new life style in a suburban settlement, *Cities*, 36, 93-106.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*, (Çev. Sungur Savran), Metis, İstanbul
- Harvey D., Hatt P., vd. (2002). *20. Yüzyıl Kenti*, (Derleme ve Çev. Duru B., Alkan A.), İmge Kitabevi
- İnsel, A. (2004). *Neo-liberalizm: hegemonyanın yeni dili*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İşbir, E. (1982). *Kentleşme, metropolitan alan ve yönetimi*, A.Ü.İ.T.İ.A., Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Basımevi
- Jeanniere, A. (1994). Modernite nedir?. M. Küçük, (ed.) içinde, *Modernite versus postmodernite*, (2.b), Vadi Yayınları
- Kaba B., Südaş İ. (2019). "Mavişehir'in belli kuralları vardır" kapalı yerleşmelerde insan-mekân ilişkileri, 2. baskı, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir

- Kahraman, T. (2013). Kent hukukunun yeni yüzü: düzenleyici devletten seçkinleştirici devlete, içinde, *İstanbul: müstesna şehrin istisna hali*, Sel Yayıncılık
- Karadağ, A., Mirioğlu, G. (2012). Bayraklı kentsel dönüşüm projesi üzerine coğrafi değerlendirmeler. *Türk Coğrafya Dergisi*, (57), 21-32. [198431 \(dergipark.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/198431)
- Karadağ, A., Mirioğlu, G. (2014). Türkiye’de kentsel dönüşüm politikaları ve uygulamaları üzerine coğrafi değerlendirmeler: İzmir örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 20 (2), 41-57 [56749 \(dergipark.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/56749)
- Karadağ E., Ekinci İ. (2021) Covid-19 Pandemisi Gölgesinde Sosyo-Mekânsal Eşitsizlikler ve Kent Planlama: Diyarbakır Örneği, *İdealkent*, S. 34, Cilt 12, s.1582-1613 DOI:10.31198/idealkent.880705
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*, (2.B), İmge yayınevi
- Kıray, M. (2007). *Kentleşme yazıları*, (3.B) Bağlam Yayıncılık
- Kowinski, W. S. (1985). *The malling of America*, William Morrow and Company, Inc.
- Kurtuluş, H. (2005). *İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği, İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, Bağlam Yayıncılık, 2. Baskı
- Kurtuluş, H. (2006). Kentsel dönüşüme modern kent mitinin çöküşü çerçevesinden bakmak, *Planlama*, 2, 7-12. [24d7f84fff11dd7_ek.pdf \(spo.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/24d7f84fff11dd7_ek.pdf)
- Kurtuluş, H. (2011/2), Yeni Bir Sosyo-Mekânsal Form Olarak Kapalı Yerleşmeler, *Ege Mimarlık Dergisi*, 77, 18-21
- Le Goix, R. (2006), Gated communities: sprawl and social segregation in southern california in gated communities, *Housing studies*, 20 (2), 323-343. <https://doi.org/10.1080/026730303042000331808>
- Leisch, H. (2002). Gated communities in Indonesia. *Cities*, 19 (5), 341-350.
- Low, S. (2003). *Behind the gates: life, security and the pursuit of happiness in fortress America*, New York and London, Routledge.
- Lungo, M., & Baires, S. (2001). Socio-spatial segregation and urban land regulation in Latin American cities. *In International Seminar on Segregation in the City* (Cambridge, MA, USA).
- Mütevellioglu, N., & Işık, S. (2009). *Küreselleşme, kriz ve Türkiye’de neoliberal dönüşüm*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Mutlu, A. (2017). Neoliberalizm ve kentleşme: dün, bugün ve gelecek, kentsel politikalar, *Uluslararası Kentsel Politikalar Konferansı bildiriler kitabı içinde*, (s.42-60), 17-20 Eylül, KKTC. [1373_68876_1655.pdf \(omu.edu.tr\)](https://doi.org/10.1501/1373_68876_1655.pdf)
- Öktem, B. (2011). İstanbul’da neoliberal kentleşme modelinin sosyo-mekânsal izdüşümleri, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0 (44), 23-40. [Microsoft Word - 2-B\335NNUR_326KTEM \(dergipark.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/335NNUR_326KTEM)
- Tümertekin., E & Özgüç., N. (2014). *Beşeri Coğrafya insan kültür mekân* (14.b). Çantay Kitabevi
- Özgür, F. E. (2006). Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği, *Planlama*, 4, 79-95. [c1d4df596d01da6_ek.pdf \(spo.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/c1d4df596d01da6_ek.pdf)
- Özkan Töre, E., & Kozaman Som, S. K. (2009). Sosyo-Mekânsal Ayrışmada Korunaklı Konut Yerleşmeleri: İstanbul Örneği. *Megaron*, 4(3).
- Penpecioglu, M. (2013). Büyük ölçekli kentsel projeler, mekânın üretimi ve neo-liberal hegemonya: İzmir örneğinde karşılaştırmalı bir araştırma, *Megaron*, 8 (2), 97-114. doi: 10.5505/MEGARON.2013.87597
- Pérouse, J. F. (2012). Kapalı dikey rezidanslar ve üst sınıfların merkeze koşullu dönüş eğilimi: eleştirel bir değerlendirme, *İdealkent*, 3 (6), 84-95. [MALZEME, DOKU VE RENK”, \(dergipark.org.tr\)](https://doi.org/10.1501/MALZEME_DOKU_VE_RENK)
- Polanska, D. V. 2010. Gated Communities and the Construction of Social Class Markers in Postsocialist Societies: The Case of Poland, *Space and Culture* 13, 421 –435.
- Resmi Gazete (2005). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm>
- Sipahi, E.B. (2011). *1980 sonrası yeni-liberalizm ve küreselleşmenin etkisinde yeni bir kentsel gelişme biçimi olarak güvenlikli siteler: Konya örneği*, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Smith, N. (2017). *Eşitsiz gelişim doğa, sermaye ve mekânın üretimi*, (1.b) Sel Yayıncılık.
- Smith, N. ve Williams, P. (2015). *Kentin mutenalaştırılması*, Yordam Kitap.

- Sönmez B. (2014) Soylulaştırmanın Yeni Biçimleriyle Yerinden Edilmeyi Yeniden Düşünmek, *Planlama*, 24 (1), 42-53 doi: [10.5505/planlama.2014.11939](https://doi.org/10.5505/planlama.2014.11939)
- Şengül, T. (2009). *Kentsel çelişki ve siyaset*, İmge Kitabevi
- Tanülkü, B. 2009. “An exploration of two gated communities in Istanbul”. *PhD Thesis*, Lancaster University
- Tanülkü, B. (2012). Güvenlikli siteler arası rekabet: “Ahlaklı kapitalizm”in kimlik üzerindeki etkisi, *İdealkent*, 3 (6), 124-153 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/460767>
- Timor, A. N. (2004). *Yaygınlaşan Bir Pazarlama Yöntemi: Modern Alışveriş Merkezleri ve Türkiye'deki Durumu*. Çantay Kitabevi. İstanbul
- Torres, H. (1998). Procesos recientes de fragmentación socio-espacial en Buenos Aires: la suburbanización de las élites. Paper to *Seminar El Nuevo Milenio y lo Urbano* organized by the Instituto de Investigaciones Gino Germani, November 1998, Buenos Aires
- Tunç, T. B. (2021). *Neoliberal konut yapılanmalarında insan-mekân ilişkileri: Bornova (İzmir) örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Turut H., Karadağ, A. (2013). Küreselleşme sürecinde metropol kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışmanın biryansıması olarak güvenlikli siteler: İzmir örneği, *III. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 10-13 Haziran, Antalya
- Tümer, H. Ö. (2006). *Dışa kapalı konut yerleşmelerinin Bursa'daki örnekler kapsamında değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa
- Tümer, H. Ö., Dostoğlu, N. (2008). Bursa'da dışa kapalı konut yerleşmelerinin oluşum süreci ve sınıflandırılması, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 53-68 [202749 \(dergipark.org.tr\)](https://doi.org/10.202749/dergipark.org.tr)
- Tümtaş, M. S. (2012). *Kent, Mekân ve Ayrışma, Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri*, (1.b) Detay yayıncılık
- Türk, E. (2020). Batman'da Mekânsal ve Toplumsal Ayrışmanın Yansıması Olarak Güvenlikli Siteler. *Journal of Academic Researches and Studies*, 12(22), 230-244
- Uzun, N. (2006). Kentsel dönüşümde yeni bir kavram: seçkinleştirme. (Der. A. Eraydın) içinde, *Değişen Mekân: Mekânsal süreçlere ilişkin tartışma ve araştırmalara toplu bakış: 1923-2003*. (ss. 340-360). Dost Kitabevi.
- Vural T., Yücel A. (2006). Çağımızın yeni kamusal mekânları olan alışveriş merkezlerine eleştirel bir bakış, *İTÜ Dergisi*, 5 (2), 97-106 [Microsoft Word - T_Vural.doc \(itu.edu.tr\)](https://doi.org/10.26728/itu.2006.5.2.97-106)
- Yakışan, D. (2008). *Postmodern planlamanın bir yansıması olarak kapılı- güvenlikli siteler ve Konya örneğinde bir araştırma*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yaşar-Erdinç, S., Öymen-Gür, S. (2017). Rezidans kültürü üzerine bir inceleme, *Yakın Mimarlık Dergisi*, 1 (1), 68-90. [yakin-mimarlik-dergisi-1-sayi.pdf \(neu.edu.tr\)](https://doi.org/10.26728/yakin-mimarlik-dergisi-1-sayi.pdf)
- Yıldız, Ö. (2021). *Dışarıya kapalı sitelerin aydın kentinde mekânsal analizi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya
- Yüceşahin M., Tuysuz, S. (2011). Ankara kentinde sosyo-mekânsal farklılaşmanın örüntüleri: ampirik bir analiz, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2), 159-188 https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000123